ΑΚΡΟΠΟΛΗ
ΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΟ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Γρηγόρης Τσούνης
Βιολόγος

Άποψη της Ακρόπολης.

Ο Γάλλος φιλόσοφος και ιστοριογράφος Ernest Renan, στο περίφημο κείμενό του *Προσευχή πάνω στην Ακρόπολη*, που εμπνεύστηκε κατά την ανάβασή του στην Ακρόπολη το 1865, έγραφε: «Η εντύπωση που μου προξένησε η Αθήνα είναι η πιο δυνατή από όσες έχω νιώσει έως τώρα. Ένας είναι ο τόπος όπου υπάρχει η τελειότητα, δεν υπάρχει δεύτερος: αυτός. Ποτέ δεν είχα φανταστεί κάτι παρόμοιο. Αυτό που αντίκρισα ήταν το ιδεώδες, απαθανατισμένο σε πεντελικό μάρμαρο. Έως τότε πίστευα ότι η τελειότητα δεν είναι του κόσμου τούτου».

Και συνεχίζει: «Ήξερα πριν από το ταξίδι μου ότι η Ελλάδα είχε δημιουργήσει την επιστήμη, την τέχνη, τη φιλοσοφία, τον πολιτισμό, αλλά μου έλειπε η κλίμακα. Όταν είδα την Ακρόπολη, μου αποκαλύφθηκε το θείο». Σε άλλο σημείο του έργου του, απευθυνόμενος προς τη θεά Αθηνά, γράφει: «Ω, ευγένεια, ω, απλή κι αληθινή ομορφιά! Θεά που η λατρεία σου σημαίνει λόγο και σοφία, εσύ που ο ναός σου είναι ένα αιώνιο μάθημα αυτογνωσίας και ειλικρίνειας!»

Όλοι επάνω στον πλανήτη Γη γνωρίζουν ότι η Ακρόπολη είναι το σημαντικότερο μνημείο του παγκόσμιου πολιτισμού. Λίγοι όμως γνωρίζουν ότι η Ακρόπολη είναι επίσης ένα σημαντικό μνημείο της φύσης. Ένα από τα σημαντικότερα οικοσυστήματα της Αττικής, που δεν έχει να ζηλέψει τίποτε από τον εθνικούς δρυμούς Πάρνηθας, Σουνίου, από το Αισθητικό Δάσος της Καισαριανής, από τον υγρότοπο του Σχινιά.

Οι αρχαιολογικοί χώροι είναι από τη φύση τους νησίδες άγριας ζωής, γιατί εδώ προσφέρονται οι κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη πλούσιας χλωρίδας-βλάστησης και πανίδας και προσφέρουν ασφαλές καταφύγιο για την αναπαραγωγή και τη διατροφή μεγάλου αριθμού πουλιών.

Στην Ακρόπολη, από παλιά, αλλά ακόμη και σήμερα, φωλιάζει η Κουκουβάγια (Athene noctua), σύμβολο της θεάς Αθηνάς και της Σοφίας.

Στα βράχια της Ακρόπολης, εκτός από τα Αγριοπερίστερα,

Θέατρο Διονύσου. Παρθενώνας.

Στενμπέργιες (Sternbergia lutea).

Παπαρούνες στον αρχαιολογικό χώρο.

Λευκό λουλούδι Κάππαρης (Capparis spinosa).

Ένα αξιόλογο βραχόφιλο φυτό, το πτεριδόφυτο Cheilanthes vellea.

Αγριοντοματιά σολάνο (solanum elaeagnifolium).

Micromeria acropolitana. Το στενότοπο ενδημικό ξαναβρέθηκε στην Ακρόπολη ύστερα από 101 χρόνια.

Όταν αρχίζει να χειμωνιάζει και τα αποδημητικά έχουν φύγει, τότε μένουν τα μόνιμα και οι χειμωνιάτικοι επισκέπτες, που έρχονται στην Ακρόπολη αυτή την εποχή. Τα μόνιμα είναι τα Αγριοπερίστερα, η Δεκαοχτούρα, ο Μαυροτσιροβάκος, ο Κότσυφας, ο Γαλαζοκότσυφας, η Καρδερίνα, ο Σπουργίτης. Το χειμώνα κάνουν την εμφάνισή τους η Ποντικοβαρβακίνα, το Ξεφτέρι, ο Πετρίτης και η Τυτώ.

Οι χειμωνιάτικοι επισκέπτες, που έρχονται από τον κρύο βορρά και βρίσκουν καταφύγιο στους αρχαιολογικούς χώρους της Ακρόπολης, είναι: η Σταχτοσουσουράδα, η Λευκοσουσουράδα, ο Τρυποφράχτης, ο Φυλλοσκόπος, ο Καρβουνιάρης, ο Κοκκινολαίμης, η Τσίχλα, η Γαλαζοπαπαδίτσα, το Σιρλοτσίχλονο, το Ψαρόνι, οι Σπίνοι.

Την άνοιξη μπορεί να παρατηρήσει κανείς να πετούν πάνω από την Ακρόπολη, σε διαφορετικούς σχηματισμούς, πουλιά που τραβούν για το βορρά, όπως Χήνες, Γερανοί, Ερωδιοί, Νυχτοκόρακες, Ασπροπάρηδες και διάφορα άλλα αρπακτικά.

Την άνοιξη (τις πρώτες μέρες των αποδημιών), μπορεί να ακούσει κανείς και το μελωδικό κελάηδημα των Αηδονιών. Επίσης, στις αρχές της άνοιξης πάντοτε, το νυχτερινό κάλεσμα του Γκιώνη, αλλά και της Κουκουβάγιας (όλο το χρόνο).

Η περιοχή της Ακρόπολης είναι πλούσια και σε ασπόνδυλα (έντομα, πεταλούδες). Υπάρχουν επίσης στο χώρο Χερ-

φωλιάζουν τα σπάνια Βραχοκιρκίνεζα (Falco tinnunculus) (δύο ζευγάρια) και οι Γαλαζοκότσυφες (Monticola solitarius) που το κελάηδημά τους μοιάζει με τον ήχο του φλάουτου.

Την άνοιξη σκίζουν τον ουρανό με χάρη τα Χελιδόνια, τα Σταβλοχελίδονα (Hirundo rustica) (που φωλιάζουν στην Πλάκα) και οι Σταχτάρες (Apus apus και Apus melba), που τείνουν να εξαφανιστούν. Αυτές φωλιάζουν στις σπηλιές του Ιερού Βράχου.

Στο φυσικό περιβάλλον της Ακρόπολης, με την πλούσια βλάστηση, που είναι προστατευμένο από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, την άνοιξη φωλιάζουν επίσης αρκετά ζευγάρια (περίπου 10) από Τσαλαπετεινούς (Upupa epops). Άλλα πουλιά που βρίσκουν καταφύγιο και φωλιάζουν εδώ είναι: η Δεκαοχτούρα, ο Μυγοχάφτης, ο Κότσυφας, οι Παπαδίτσες, η Καρδερίνα, ο Φλώρος, η Καρακάξα, το Σπουργίτι, ο Μαυροτσιροβάκος.

Το σπάνιο φυτό Peganum harmala.

Τα Βραχοκιρκίνεζα (Falco tinnunculus) πετούν πάνω από τους βράχους της Ακρόπολης.

Πολλά βραχόφιλα φυτά φυτρώνουν στους βραχους της Ακρόπολης.

Τσαλαπετεινός (Upupa epops).

Η μαργαρίτα (Chrysanthemum coronarium).

Μαργαρίτες Chrysanthemum coronarium.

σοχελώνες, Πρασινόσαυρες, το Κροκοδειλάκι και σπάνια κάνει την εμφάνισή της και η Δενδρογαλιά. Μέσα στα σπήλαια που υπάρχουν στο χώρο της Ακρόπολης, βρίσκουν καταφύγιο οι Μικρονυχτερίδες (Pipistrellus pipistrellus).

Όλοι γνωρίζουν ότι η Αττική είναι ένας μεγάλος βοτανικός κήπος, το ίδιο ισχύει όμως για την Ακρόπολη και τους γύρω λόφους. Ανάμεσα στις Μαργαρίτες, στις Μολόχες, στις Παπαρούνες, στις Στερνμπεργκιές, στα Πεντάνευρα, τα Χαμομήλια, τα Περδικάκια, τις Κάππαρες και τις Βρωμούσες, υπάρχουν ενδημικά και σπάνια φυτά. Ένα απ' αυτά, το πιο σημαντικό ενδημικό, είναι η Micromeria acropolitana.

Η Μικρομέρια της Ακρόπολης είναι ένα μικρό πολυετές φυτό, που φυτρώνει αποκλειστικά στην περιοχή της Ακρόπολης. Είναι ενδημικό της Ακρόπολης, της Αττικής. Σύμφωνα με τους βοτανολόγους, εδώ και πάνω από έναν αιώνα, το φυτό αυτό έχει εξαφανισθεί και δεν φυτρώνει πια στην Ακρόπολη.

Ο βοτανολόγος Θεοφάνης Κωνσταντινίδης, στο άρθρο του «Ακριβοθώρητα αγριολούλουδα της αττικής γης» στην εφημερίδα «Καθημερινή» (31.8.2003), γράφει: «Η μυστηριώδης Micromeria acropolitana (Μικρομέρια της Ακρόπολης), μικρό και ταπεινό πολυετές είδος, φύτρωνε αποκλειστικά στο βράχο της Ακρόπολης και το οποίο εδώ και έναν αιώνα κανένας δεν έχει ξαναδεί ούτε στον βράχο της Ακρόπολης, ούτε κάπου αλλού».

Οι αρχαιολογικοί χώροι στην Ελλάδα, όπως είναι γνωστό σε όλους, παρουσιάζουν μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον για τη μεγάλη ποικιλία των οικοσυστημάτων, αλλά και για την ποικιλία των ειδών (φυτών και ζώων). Φιλοξενούν σημαντικά είδη φυτών. Πολλά από αυτά είναι σπάνια, και άλλα ενδημικά. Αρκετά όμως έχουν χαθεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και από τις επεμβάσεις.

Το κλασικό μας παράδειγμα βρίσκεται στην Ακρόπολη των Αθηνών. Ο καθηγητής Βοτανικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Αρτέμης Γιαννίτσαρος, έγραφε στην εργασία του «Η χλωρίδα των αρχαιολογικών χώρων της Ελλάδας» (1998): «Η Ακρόπολη, πάντως, φαίνεται ότι έχει στερηθεί ενός τουλάχιστον είδους της, στενότοπου ενδημικού, δηλαδή μοναδικού σε αυτήν και μόνο. Πρόκειται για την Micromeria acropolitana Halácsy ή Satureja acropolitana (Halácsy) Greuter and Burdet, της οικογένειας Labiatae, η οποία σήμερα πρέπει να θεωρείται εξαφανισθέν είδος από την ελληνική και γενικά την παγκόσμια χλωρίδα» (Γιαννίτσαρος και Ζερβού, 1995-1997, Phitos, 1995α).

Πολλές χλωριδικές έρευνες έγιναν στην περιοχή από τους Heldreich (1880), Halácsy (1901-1904, 1908), τον Paterson (1979), τον Sarlis (1994), τους Ζερβού και Γιαννίτσαρο (1995-1997) και διάφορους άλλους μεμονωμένους ερευνητές.

Η Micromeria acropolitana Halácsy είναι γνωστή μόνο από την αναφορά του Halácsy (1908). Οι πρώτοι που συνέλεξαν το είδος ήταν ο René Maire και Marcel Petitmengin, Γάλλοι βοτανικοί του Πανεπιστημίου του Μονπελιέ και του Πανεπιστημίου Nancy, κατά την επίσκεψή τους στην Ακρόπολη, το 1906. Από τότε το φυτό έχει χαθεί και παρά τις έρευνες πολλών ερευνητών, το φυτό δεν έχει εντοπισθεί.

Η Micromeria acropolitana, με το Προεδρικό Διάταγμα 67 «Περί προστασίας της Αυτοφυούς Χλωρίδας και Άγριας Πανίδας» (τεύχος 1, αρ. φυλ. 23), προστατεύεται στην Ελλάδα από τις 30 Ιανουαρίου του 1981.

Για αρκετά χρόνια, ερεύνησα προσωπικά την πανίδα και τη

Τα Σταβλοχελίδονα (Hirundo rustica) φωλιάζουν στην Πλάκα, αλλά τρέφονται μέσα στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης

Χερσοχελώνες (Testudo marginata).

Πολλά είδη από Πεταλούδες βρίσκουν καταφύγιο στον αρχαιολογικό χώρο. Εδώ η πεταλούδα Iphiclides podalirius.

Με τα πρώτα κρύα κάνει την εμφάνισή του ο Κοκκινολαίμης.

Η πεταλούδα Vanessa atalanta.

Δεκαοχτούρα (Streptopelia decaocto).

Το σπάνιο φυτό Biarum tennifolium.

Inula verbascifolia smethana (ενδημικό της Ελλάδας) πάνω στο βράχο.

Σπουργίτης (Passer domesticus).

χλωρίδα στην περιοχή της Ακρόπολης. Το 2004 κυκλοφόρησε το βιβλίο μου *Γύρω από την Ακρόπολη*, από τις εκδόσεις Explorer. Από τότε συνεχίζω, μαζί με το γιο μου Λάμπρο Τσούνη, τις έρευνες για την πανίδα και τη χλωρίδα στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης, αλλά και στις γύρω περιοχές.

Το 2006 εντοπίσαμε έναν μικρό πληθυσμό από Μικρομέριες (200 φυτά). Από την πρώτη στιγμή που τις είδαμε καταλάβαμε ότι είχαμε ξανανακαλύψει το χαμένο φυτό, το θησαυρό της Ακρόπολης, το στενότοπο ενδημικό της! Τη Μικρομέρια της Ακρόπολης!

Όλον αυτόν τον καιρό παρακολουθούσαμε τα φυτά στις διάφορες φάσεις τους, στις διάφορες εποχές του χρόνου. Την άνοιξη του 2009 πιστέψαμε ότι έφτασε η ώρα να ψάξουμε καλύτερα και να δούμε αν τα φυτά που είχαμε υπό παρατήρηση ήταν οι Μικρομέριες της Ακρόπολης. Το πρώτο πράγμα που κάναμε ήταν να επισκεφθούμε το Herbarium WV, Institute of Botany, University of Vienna, στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://herbarium.univie.ac.at/index.htm. και, ειδικά για τη Μικρομέρια της Ακρόπολης (Micromeria acropolitana), στη διεύθυνση: http://herbarium.univie.ac.at/database/detail.php?ID=98775.

Όταν είδαμε τη Micromeria acropolitana στο Herbarium WV, δεν είχαμε καμία αμφιβολία ότι ήταν ίδια με τα φυτά που εμείς παρακολουθούσαμε όλα αυτά τα χρόνια! Η χαρά μας ήταν μοναδική, παρ' όλα αυτά δεν εφησυχάσαμε. Στις αρχές Μαΐου επικοινωνήσαμε με τη βοτανικό δρα Kit Tan, στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης.

Στην δρα Kit Tan στείλαμε στην αρχή φωτογραφικό υλικό και στη συνέχεια μικρά μέρη από Μικρομέριες (όχι ολόκληρα φυτά). Η επικοινωνία μας ήταν τακτική. Στις 16 Ιουνίου 2009, στις 8.07 π.μ., με e-mail η δρ Kit Tan μας έστειλε τα συγχαρητήριά της για την ανακάλυψή μας. Έγραφε: «I have now checked with the type specimen of Micromeria acropolitana and I am glad to say you have rediscovered the species on Acropolis». Η δρ Kit Tan ήρθε στην Αθήνα στις 8.7.2009. Επισκεφθήκαμε την Ακρόπολη και επιβεβαίωσε με μεγάλη συγκίνηση την ανακάλυψή μας.

Το φυτό φύεται σε βραχώδη μέρη και σε πέτρες τειχών, στις σχισμές, εκεί που υπάρχει λίγο χώμα. Είναι πολυετές και το ύψος του είναι 5-20 εκ. Φυτρώνει στο υψόμετρο των 156 μέτρων, σε περιοχές κυρίως με ανατολικό προσανατολισμό, για να βλέπει καλύτερα τον ήλιο. Ανθίζει τον Μάιο-Ιούνιο, με μικρά ροζ άνθη.

Το φυτό, όλα αυτά τα χρόνια, δεν είδαμε να το επισκέπτονται μέλισσες, σφήκες ή πεταλούδες. Πολλές φορές, κοντά στο φυτό συναντήσαμε μυρμήγκια και μυρμηγκοφωλιές. Τα μυρμήγκια είδαμε να μεταφέρουν τους μαύρους μικρούς σπόρους της Micromeria. Η Micromeria φύεται πολλές φορές πολύ κοντά ή μαζί με ένα φυτό με κίτρινα μικρά λουλουδάκια, την Πικραλίδα Picris sp. (αυτό το φυτό το επισκέπτονται συχνά διάφορα είδη από πεταλούδες).

Ο πληθυσμός του φυτού, όλα αυτά τα χρόνια, ήταν σταθερός, με μία μικρή αύξηση το 2009. (Αυτό το γεγονός ίσως να οφείλεται στη μεγάλη και παρατεταμένη βροχόπτωση).

Το φυτό βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο, γιατί ο πληθυσμός του δεν ξεπερνά τα 200 άτομα. Κινδυνεύει κυρίως από την ανθρώπινη παρουσία, την τουριστική δραστηριότητα, την εκρίζωση και από τον καθαρισμό του αρχαιολογικού χώρου.

Η Micromeria acropolitana πρέπει να προστατευθεί και να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού. Είναι το ενδημικό της Ακρόπολης! Από εδώ και στο εξής πρέπει να γίνει το σύμβολο της Ακρόπολης, το σύμβολο της επιβίωσης!

Είναι φυτό από τα πιο σπάνια και μοναδικά του κόσμου, με ιστορία πιο μακρά από εκείνην του χώρου που το φιλοξενεί. Γι' αυτό, όπως δείχνουμε μεγάλο ενδιαφέρον για τα μνημεία του πολιτισμού μας, οφείλουμε να δείξουμε το ανάλογο ενδιαφέρον και για τους θησαυρούς της φυσικής μας κληρονομιάς. Και η Micromeria acropolitana είναι ένας μεγάλος θησαυρός της φυσικής μας κληρονομιάς, που οφείλουμε να τον παραδώσουμε στις επόμενες γενιές!

Στο χώρο της Ακρόπολης φύονται και άλλα ενδημικά, όπως: η Centaurea attica, η Centaurea raphanina mixta, η Inula verbascifolia methanea, το Ornirhogalum atticum, καθώς και ορισμένα σπάνια για τον ελληνικό χώρο φυτά, όπως το Peganum harmala και το Biarum tennifolium. Στο βράχο της Ακρόπολης υπάρχουν επίσης μερικά αξιόλογα βραχόφιλα φυτά, όπως η Scrophularia heterophyla, το ελληνικό ενδημικό Inula verbascifolia methanea, το πτεριδόφυτο Cheilanthes vellea, κ.ά.

Επίσης, στις 22 Οκτωβρίου 2009, ανακαλύψαμε στη νότια

Το Κροκοδειλάκι, μόνιμος κάτοικος τα τελευταία χρόνια στο Ναό του Διονύσου.

πλευρά της Ακρόπολης, ύστερα από πληροφορίες που μας έδωσαν οι αρχαιολόγοι Έφη Κασάπογλου και Αμαλία Γιαννακοπούλου, πάνω στις πέτρες, στο Ναό του Διονύσου, το Κροκοδειλάκι (Agama stellio). Ζει συνήθως σε άνυδρες και ξηρές περιοχές. Βρίσκεται στα νησιά του Αιγαίου (ΒΑ Αιγαίο, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα). Στην Κέρκυρα, στους Παξούς και σε μερικές περιοχές κοντά στη Θεσσαλονίκη, όπου πιθανώς έχει εισαχθεί εκεί από τον άνθρωπο.

Το Κροκοδειλάκι παρατηρείται για πρώτη φορά στην Αττική! Το συγκεκριμένο είδος μάλλον έχει εισαχθεί από τον άνθρωπο. Ίσως έφτασε εδώ με τα μάρμαρα που φέρνουν για τις αναστηλώσεις των μνημείων της Ακρόπολης. Το θέμα έχει ενδιαφέρον. Θα το μελετήσουμε και πάλι από την άνοιξη του 2010.

Όπως τονίσαμε και στην αρχή, η Ακρόπολη είναι το σημαντικότερο μνημείο πολιτισμού, αλλά και ένα μοναδικό μνημείο της φύσης. Μνημεία Φύσης μπορούν να χαρακτηριστούν περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερη παλαιοντολογική, γεωμορφολογική και ιστορική σημασία, αλλά δεν μπορούν να χαρακτηριστούν Εθνικοί Δρυμοί ή Αισθητικά Δάση, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 996/1971. Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης μπορούν να χαρακτηριστούν και δέντρα ή συστάδες δέντρων, υγρότοποι ή ακόμα και σπάνια είδη φυτών, με ιδιαίτερη βοτανική, φυτογεωγραφική, αισθητική και ιστορική σημασία.

Είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα για την προστασία της χλωρίδας, της πανίδας, αλλά και για την ανάδειξη του φυσικού μνημείου. Έτσι, θα μπορέσει να διατηρηθεί ο χλωριδικός πλούτος και η βιοποικιλότητα της περιοχής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Όλες οι φωτογραφίες του άρθρου είναι του Λάμπρου Τσούνη.

** Θερμές ευχαριστίες στον Αλέξανδρο Μάντη, της Α΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, στους αρχαιολόγους και στο τεχνικό προσωπικό, για τη βοήθειά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΟΣ ΑΡΤΕΜΗΣ (1998), *Η χλωρίδα των αρχαιολογικών χώρων της Ελλάδας*, έκδοση Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως, σ. 76-80.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΟΣ ΑΡΤΕΜΙΟΣ / ΣΕΒΑΣΤΗ ΖΕΡΒΟΥ (1998), *Η Χλωρίδα της Ακρόπολης των Αθηνών και των γύρω αρχαιολογικών χώρων*, Εκδ. Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως, Αθήνα, σ. 81-83.

HALÁCSY E. De (1901-1904), *Conspectus Florae Graecae*, τόμ. 1-3, Λειψία.

— (1908), *Supplementum Conspectus Florae Graecae*, Λειψία.

HERLDREICH T. De (1878), « L'Attique au point de vue des caratéres de sa vegetation», *Compte Rendue Congr. Int. Bot. Hortic.*, Παρίσι 16-24 Αυγούστου 1878, σ. 106-119.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ (2003), «Ακριβοθώρητα αγριολούλουδα της αττικής, γης», εφημ. «Καθημερινή» (31.8.).

PATERSON A. (1979), «Plants about the Parthenon», *Garden* (London) 104/2, σ. 63-65.

SARLIS G.P. (1994), «Contribution to the study of the flora of Attica», *Lagascalia* 17/2, σ. 229-256.

ΦΟΙΤΟΣ Δ., (1997), συνέντευξη στην Τράτσα Μάχη, «Το οικοσύστημα που χάνεται», εφημ. «Το Βήμα» 20.7.

PHITOS D. (1995), «Satureja acropolitana (Halácsy) Greuter and Burdet», στο D. Phitos / A. Strid / S. Snogerup / W. Greuter (επιμ.), *The Red Data Book of Rare and Threatened Plants of Greece*, σ. 448-449.

ΤΣΟΥΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ / ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΟΥΝΗΣ / ΚΙΤ ΤΑΝ (2009), «Η Micromeria acropolitana (Lamiaceae) ανακαλύφθηκε ξανά στην Αθήνα», *Φύση* 126, σ. 22-24.

ΤΣΟΥΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ (2004), *Γύρω από την Ακρόπολη,* εκδ. Explorer, Αθήνα.

—, «Τα πουλιά της Αθήνας» (αδημοσίευτα στοιχεία).

The Acropolis of Athens: A Monument of Nature and Civilization

Grigoris Tsounis

Acropolis, besides being a significant monument of the world heritage, is also an important landmark of nature and one of the most valuable ecosystems of Attica. The rich vegetation of the hill underneath Acropolis offers shelter and refuge to many endangered bird species, such as the little owl (Athene noctua), the very symbol of the goddess Athena, the kestrel (falco tinnunculus), the blue rock-thrust (monticola solitarius), the barn swallows (hirundo rustica), the swifts (apus apus and apus melba), etc.

The broader area of the Acropolis is also rich in invertebrate species, insects and butterflies, and is populated with turtles and various kinds of lizards, even with adders, which however appear rather rarely, while the caves of the rocky Acropolis hill are inhabited by flights of bats (pipistrellus pipistrellus).

It is commonly known that Attica is a big botanical garden as is also the Acropolis and the surrounding hills. One of the most important and rare endemic plants of the local flora is the Micromeria acropolitana, which is growing exclusively in the vicinity of the Acropolis. It is noteworthy that, while botanologists had been convinced that this species had already been extinguished, the authors of this article were fortunate to locate a small population (200 plants) of micromeria in 2006.